

Sunnalaisuus ja shiialaisuus

Muslimit jakautuvat opillisesti kahteen pääsuuntaukseen: sunnalaisiin ja shiialaisiin. Edellisen nimi juontuu *sunnasta*, profeetta Muhammadin esimerkillisestä toimintatavasta, perimätiedosta, ja jälkimmäisen puolestaan sanoista *shii^c at Ali*, Alin puolue.

Sunnalaisuus on islamin pääsuuntaus, johon lähes 90 prosenttia muslimeista kuuluu. Shiialaisia on eniten Iranissa, Irakissa, Libanonissa, eräissä Persianlahden maissa sekä Intian niemimaalla. Shiialaisuudessa on useita haaroja. Niistä merkittävin on kaksitoista-shiialaisuus, joka on Iranin valtionuskonto.

Sunnalaisuus ja 12-shiialaisuus jakavat pitkälti samat perusopit ja -rituaalit; molemmissa uskotaan yhteen Jumalaan, enkeleihin, pyhiin kirjoihin, profeettoihin ja tuomiopäivään, ja molempiin kuuluvat uskontunnustus, päivittäiset rukoushetket, almuvero, paasto ja pyhiinvaellus. Jumalan ennaltamääräämisen shiialaiset ymmärtävät niin, että ihmisen vapaalle tahdolle jää enemmän tilaa kuin perinteisessä sunnalaisessa tulkinnassa. 12-shiialaisilla on myös oma lakikoulukuntansa, joka poikkeaa jossain määrin sunnalaisten neljästä lakikoulukunnasta.

Merkittävin ero islamin kahden pääsuuntauksen välillä kiteytyy kysymykseen islamilaisen yhteisön johtajuudesta. Sunnalaisille riittää, että muslimien poliittinen johtaja antaa tukensa islamin harjoittamiselle. Uskonnollinen johtajuus on kollektiivisesti uskonoppineilla. Shiialaiset sen sijaan uskovat, että profeetta Muhammad nimitti seuraajakseen serkkunsa ja vävynsä Alin, jonka suvussa hän halusi sekä yhteisönsä poliittisen että hengellisen johtajuuden kulkevan. Tästä syystä he pitävät ensimmäisiä kalifeja Abu Bakria, Omaria ja Uthmania vallananastajina. Ali valittiin sittemmin neljänneksi kalifiksi, mutta hänen jälkeläisilleen valta ei enää periytynyt.

12-shiialaisuus tunnustaa kaksitoista imaamia: Alin, tämän pojat Hasanin ja Husainin sekä Husainin yhdeksän jälkeläistä suoraan alenevassa polvessa. Näistä viimeisen, Mahdin, uskotaan kätkeytyneen ihmisiltä noin vuonna 874, elävän edelleen yliluonnollisella tavalla ja palaavan jälleen ihmisten keskuuteen lopun aikoina, jolloin hän johtaa taistelua vääryyden voimia vastaan. Mahdin paluuta odotettaessa uskonoppineet toimivat imaamin sijaisina, mutta heillä ei ole kaikkia näiden oikeuksia. Imaameilla on monella tapaa tavallisista kuolevaisista poikkeava asema; heillä uskotaan muun muassa olevan yliluonnollisia kykyjä, kuten Jumalan heille antamaa salattua tietoa.

12-shiialaisten merkittävin vuotuinen juhla on Ashura, jolloin muistellaan kolmannen imaamin Husainin marttyyrikuolemaa Kerbelan taistelussa vuonna 680. Murheellisen tapahtuman muistoa juhlistetaan esimerkiksi kulkuein ja näytelmin. Perinteisesti uskotaan, että Husain on saanut kärsimyksensä kautta oikeuden puhua tuomiopäivänä Jumalan edessä kaikkien shiialaisten puolesta.

Shiialaisuus on haarautunut moneen suuntaukseen imaamin henkilöä koskeneiden erimielisyyksien johdosta. Toiseksi suurin shiialaisuuden haara on *ismaililaisuus* eli seitsemäntoista-shiialaisuus, joka erkanee 12-shiialaisten tunnustamien imaamien ketjusta seitsemännen kohdalla. Ismaililaisten pääsuuntauksessa imaamien ketjun uskotaan jatkuvan vielä tänäkin päivänä.

Suufilaisuus

Opillisten jaottelujen lisäksi islamin monimuotoisuutta lisää se, että osa muslimeista korostaa uskonnon ulkoisia muotoja, lakia ja rituaaleja, osa puolestaan keskittyy enemmän sisäiseen, yksilölliseen Jumala-kokemukseen. Islamin sisäisyyttä korostavaa, mystistä suuntausta kutsutaan suufilaisuudeksi.

Suufilaisuudelle on tyypillistä kilvoittelu pahoja taipumuksia vastaan, eläminen Jumalaan luot-

taen ja pyrkimys yhteyden kokemiseen Jumalan kanssa. Yhteyden kokemusta tavoitellaan muun muassa dhikr-seremonian kautta, jossa tietyn sanan tai rukouksen toistaminen liittyy rytmiiseen liikkeeseen tai erityiseen hengitystekniikkaan. Kristityt ovat usein kokeneet, että jumalasuhdetta korostava suufilaisuus on heitä lähempänä kuin islamin lakiin keskittyvät suuntauokset.

Suufilaisuus on kuitenkin laaja termi, ja siihen sisältyy paitsi askeettisia ja mystisiä, myös filosofisia ja yhteiskunnallisia liikkeitä. Suufilaiset veljeskunnat ovat tietyillä alueilla toimineet jopa poliittisina vastarintaliikkeinä.

Konservatiivit, fundamentalistit ja reformistit

Muslimeja voidaan jaotella myös sen mukaan, miten he suhtautuvat perinteeseen ja nykymaailman uusiin haasteisiin. Tällaiset jaottelut ovat kuitenkin vain suuntaa-antavia yleistyksiä ja yhteydessä eri islamilaisiin kulttuurialueisiin. Konservatiiveiksi voidaan kutsua sellaisia muslimeita, jotka seuraavat perinteitä ja paikallisia kansanomaisia tapoja asettamatta niitä kyseenalaisiksi. Fundamentalisteiksi puolestaan voidaan nimittää muslimeita, jotka kritisoivat tiettyjä paikallisia tapoja ja uskomuksia islamille vieraina ja pyrkivät palaamaan uskontonsa alkuperäisiin lähteisiin. Heille on tyypillistä Koraanin kirjaimellinen tulkinta sekä

vaatimus yhteiskunnallisesta ja moraalista muutoksesta. He eivät kuitenkaan välttämättä ole poliittisesti aktiivisia. Kolmanneksi voidaan puhua reformisteista, jotka haluavat fundamentalistien tavoin puhdistaa islamin sille vieraista aineksista, mutta ovat valmiita hyödyntämään Koraanin ja islamilaisen perinteen ohella myös läntisen ajattelun hyvinä pitämiään puolia. Heille tärkeitä teemoja ovat muun muassa demokratian ja ajattelun vapauden puolustus.

Vuonna 2003 aloitetussa kirkko ja islam -sarjassa ilmestyy 15 numeroa *Hyvä tietää islamista*, joista 11 ensimmäistä ovat:

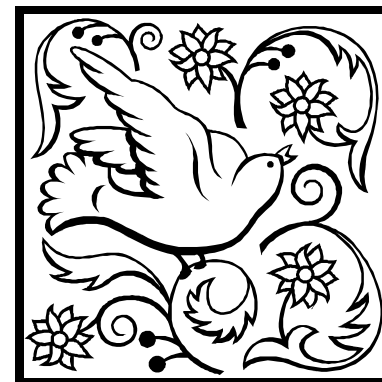
1. Islam (yleistä)
2. Islamin vaiheet
3. Muhammad
4. Koraani
5. Allah
6. Ihminen
7. Muslimin usko ja velvollisuudet
8. Uskonnolliset juhlat
9. Iankaikkisuus ja pelastus
10. Synti
11. Islamin monimuotoisuus

Julkaisija: Suomen evankelis-luterilaisen kirkon ulkoasiain neuvoston (KUN) islam-työryhmä. Tekstin on laatinut Heidi Hirvonen ja toimittanut Timo Vasko.

<http://www.evl.fi/kkh/kuo/klk/islam/hyvatietaaislamista.htm>
Tilaus: Kirkon lähetystyön keskus (KLK), PL 185, 00161 Helsinki; klk@evl.fi

ISBN 951-789-125-3

HYVÄ TIETÄÄ ISLAMISTA

11

ISLAMIN MONIMUOTOISUUS

kirkko ja islam -sarja